

S.Isakovs (Tartu), A.Vilsons

"PĪPKALONIJAS" ARHĪVS

Latviešu literatūras un progresīvās sabiedriskās domas vēsturē 19.g.s. beigās viena no nozīmīgākajām vietām piekrit Tārbatas universitātes Latviešu studentu zinātniski literārajai biedrībai jeb t.s. "Pīpkalonijai". Tās biedri ir E.Veidenbaums, F.Roziņš-Āzis, J.Jansons-Brauns, J.Paļevičs u.c. redzami jaunstrāvníeki, tanī viesojas P.Stučka, P.Dauge, kā arī vairāki vēlāk plaši pazīstami igauņu kultūras darbinieki (E.Vilde, J.Veski), tā veic lielāko daļu darbu "Pūra" izdošanā utt. Tikai sīkaku datu par ievērojamo Jaunās strāvas centru maz: E.Veidenbauma vēstules, P.Dauges atmiņas, un tas arī gandrīz viss.

Tagad izdevies atrast biedrības dokumentu krājumu, kas glabājas Igaunijas PSR Centralajā Valsts vēstures arhīvā Tartu (fonds 402) apraksts 7, glabāšanas vienība 242). Kaut gan jaunais atradums nav visai liels - tikai 41 lapa - tas labi palīdz konkretizēt priekšstatu par "Pīpkalonijas" darbības oficiālo pusi.

Lieta sākas 1888.gada rudenī ar astoņu studentu parakstītu iesniegumu Rektoram. Iesniegumā ir lūgums apstiprināt jauno biedrību, kā arī pievienoti tās statuti (1.lapa). Uz šīs pašas lapas izdarītā atzīme - "Biedrība pastāv ar 1888.g. 10.novembri" - vedina domāt, ka attiecīgajā datumā Rektors devis savu atļauju. Seko īsi ziņojumi, kas iesniegti Rektoram par biedrības darbību, tās biedru sastāvu un pašu izvēlēto vadību katrā semestrī no 1889. līdz 1899.gadam; dažreiz dota arī sapulcēšanās vietas adrese (3.-40.lpp.). Līdz 1892.gada 2.semestrim (ieskaitot) viss rakstīts vācu valodā, pēc tam - krievu. Nobeigu-

mā - kāda ierēdņa (domājams - studentu inspektora) slepens ziņojums Rektoram 1899.gada 21.maijā ar priekšlikumu biedrību slēgt (41.lapa).

Iepazīsimies ar šo dokumentu tekstu tulkojumā gandrīz pilnīgā veidā (atskaitot daudzreiz atkārtotās garās oficiālās uzrunas un dažus līdzīgus sīkumus).

1. Vecākais dokuments: iesniegums Rektoram

"Apakšā parakstījušies Keizarskās Tērbatas universitātes studenti lūdz apstiprināt literāri-zinātnisku biedrību ar šādiem statūtiem.

1.§.

Biedrības mērķis ir - veicināt interesi par zinātņi, literatūru (it īpaši latviešu un lietuviešu), kā arī par mūziku un solidu sabiedrisko sadzīvi.

2.§.

Biedrība cenšas sasniegt savu mērķi ar zinātniskiem priekšlasījumiem, ar pārrunām par nolasītajiem referātiem un ar muzikāliem vakariem.

3.§.

Biedrus uzņem no visām fakultātēm.

4.§.

Jauna biedra uzņemšanai vajaga 3/4 visu biedru balsu.

5.§.

Viesi var piedalīties sarīkojumos pēc biedrības īpaša uzaičinājuma.

6.§.

Biedrība sapulcējas reizi nedēļā.

7.§.

Biedrības vadību uzņemas priekšnieks, ko izvēl ar balsu vai-

rākumu uz vienu semestri. Priekšniekam ir pienākums katra semestra beigās sniegt Prorektoram biedru un nolasīto priekšlasījumu sarakstu, kā arī norādīt sapulcēšanās vietu.

8.§.

Sanāksmes protokolē sekretārs, ko ar balsu vairākumu ievēl uz vienu semestri.

9.§.

Biedrībai ir bibliotēks.

10.§.

Ja biedrība likvidējas, tai ir pienākums pašai par to ziņot.

11.§.

Par biedriem var uzņemt tikai tos, kas iepriekš dabūjuši tādā nolūkam atļauju no viņa magnificences - Universitātes Rektora.

Jānis Kauliņš,
stud.philol.

Andreas Skuje,
stud.med.

Kārlis Kasparsons,
stud.phil.

Johans Lasmans,
stud.med.

Johans Ērmans,
stud.theol.

Eduards Veidenbaums,
stud.jur.

Augusts Krumbergs,
stud.med.

Reinholds Liepiņš,
stud.med.

2. Biedru saraksts

(kopsavilkums, sakārtots pēc iestāšanās gadiem; par 1890.gada 2.semestri datu nav).

1. J.Kauliņš, filologs; no 1888.gada līdz 1892.gada 1.semestrim (ieskaitot); ir par priekšnieku 1889.gadā ^{1890.gada} 1.semestri, 1891.gada 2.semestrī.
2. J.Ērman/s, teologs; no 1888.g. līdz 1892.g.1.sem.; priekšn. 1894. ~~1894.~~ g. 1.sem.

3. K.Kasparsons, filologs, vēlāk botāniķis: no 1888.g. līdz 1897.g. 2.sem.; priekšn. 1894., 1895.g.
4. R.Liepiņš, mediķis: no 1888.g. līdz 1890.g. 1.sem.
5. A.Krumbergs, mediķis: no 1889.g. līdz 1894.g. 1.sem.
6. E.Veidenbaums, jurists: no 1888.g. līdz 1892.g. 1.sem.
7. E.Pvasars, teologs: no 1889(8?).g. līdz 1890.g. 1.sem.
8. P.Pīpkalējs, teologs: no 1889(8?).g. līdz 1894.g. 2.sem.
9. J.Kalācis, jurists: (1888.g.?), 1889.g. 1.sem.
10. J.Ozoliņš, teologs: no 1890.g.1.sem.līdz 1892.g.1.sem.
11. A.Dauge, vēsturnieks: no 1890.g. 1.sem. līdz 1895.g.2.sem.; priekšnieks 1892.g. un 1893.g.1.sem.
12. J.Uders, teologs: no 1890.g.1.sem. līdz 1893.g.2.sem.
13. J.Alksnis, mediķis: no 1891.g.1.sem.līdz 1895.g.1.sem.
14. E.Fricsons, mediķis: no 1891.g.1.sem. līdz 1892.g.1.sem.
15. J.Lasmanis, mediķis: no 1891.g.1.sem. līdz 1895.g.2.sem.
16. F.Roziņš, mediķis: ^{vēlāk jurists} no 1891.g.1.sem. līdz 1897.g.1.sem.
17. R.Tivumnieks, mediķis: 1891.g.1.sem.
18. J.Bērziņš, teologs, vēlāk mediķis: no 1892.g.2.sem.līdz 1897.g. 2.sem.; priekšnieks ^{1896.g.2.sem.} ~~1897.g. 4.sem.~~ ^{priekšn. 1893.g.2.sem.}
19. E.Ekšteins, matemātiķis: no 1892.g.2.sem.līdz 1898.g.2.sem.
20. J.Palevičs, filologs: no 1892.g.2.sem.līdz 1893.g.1.sem.
21. J.Kovaļevskis, filologs: no 1893.g.2.sem.līdz 1896.g.1.sem.
22. J.Skuja (Skuje), farmaceits: 1893.g.2.sem., 1894.1.sem.
23. E.Uders, matemātiķis: 1893.g. 2.sem.
24. F.Vitols, ~~med~~ mediķis: no 1894.g.1.sem.līdz 1898.g.2.sem.; priekšn. 1898.g.
25. A.Auceniņš, mediķis: 1894.g.2.sem.
26. E.Kalniņš, mediķis: no 1894.g.2.sem.līdz 1896.g.1.sem.
27. P.Kalniņš, mediķis: no 1894.g.2.sem. līdz 1897.g.2.sem.; priekšn. 1896.g.

28. K.Bušs, mediķis: no 1896.g.1.sem. līdz 1899.g.1.sem.;
priekšn. 1899.g.1.sem.
29. K.Heibergs, mediķis: 1896.g.1.sem.
30. M.Rozentāls, mediķis: no 1896.g.1.sem. līdz 1899.g.1.sem.
31. H.Šprings (Springs), mediķis: no 1896.g.1.sem.līdz 1899.g.
1.sem.
32. J.Jansons, jurists: no 1896.g.1.sem. līdz 1897.g.1.sem.
33. R.Kalniņš, mediķis: no 1896.g.1.sem.līdz 1899.g. 1.sem.
34. E.Buševics, mediķis: no 1896.g.2.sem. līdz 1899.g.1.sem.
35. F.Klaustiņš, mediķis: no 1896.g.2.sem. līdz 1899.g.1.sem.
36. A.Šteingards, mediķis: no 1896.g.2.sem. līdz 1899.g.1.sem.
37. K.Jurevičs, mediķis: no 1897.g.2.sem.līdz 1899.g.1.sem.
38. J.Buševics, jurists: 1897.g.2.sem.

Sarakstos ir arī dažādas neskaidrības. Piemēram, 1891.gada 2.semestrī nav atzīmēts E.Veidenbaums, lai gan viņš tolaik studē un piedalās arī "Pīpkalonijas" darbā. Varbūt viņš nav samaksājis biedra maksu, varbūt saraksta sastādītājs vienkārši pieļāvis paviršību. Lai kā, minētais registers ļauj izdarīt vairākus nozīmīgus secinājumus. Lūk, daži no tiem.

K.Kasparsona ievēlēšana par priekšnieku 1894., 1895.gadā četrus semestrus pēc kārtas vedina uz domām, ka viņa autoritāte "pīpkaloni" vidū ir ne maza. Tas runā pretī dažu vēsturnieku pārsteidzīgajiem centieniem K.Kasparsonu viņa vēlākā renegātisma dēļ svītrot no Jaunās strāvas dalībnieku vidus pavisam un uzskatīt jau no paša sākuma tikai par šīs kustības līdzgājēju.

Jau no paša sākuma biedrībā samērā daudz biedru no medicīnas fakultātes. Vēlāk to skaits ~~piemēg~~ un īpatsvars pieaug vēl. It īpaši tā notiek 1891.gadā, kad "pīpkaloni" iestājas F.Roziņš-Āzis un, iespējams, ietekmē iestāties arī vairākus savus studī-

ju biedrus. Otrs mediķu pieplūdums ir 1896.gadā, kad, atskaitot juristu J.Jansonu-Braunu, "Pīpkalonijā" iestājas vienīgi mediķi. Pēdējā pastāvēšanas gadā semestrī biedrībā ir tikai mediķi.

3. Darbības pārskati

1899.gada 1.semestrī nolasītie referāti

1. J.Kauliņš "Sausnējas un Vietlavas izloksne Vidzemē un izlokšņu nozīme vispār valodniecībā".
2. K.Kasparsons "Vidzemes Šveices zemes un tautas notēlojums".
3. J.Ērmanis "Par darba mīlestības mazināšanos latviešu vidējos slāņos".
4. E.Veidenbaums "Kvirītu un bonitārais īpašums romiešu tiesībās".
5. K.Kasparsons "Particips latviešu un lietuviešu valodā".
6. P.Pīpkalējs "Par Gogoļa "Mirusajām dvēselēm"."
7. A.Krumbergs "Alegorisks dzejojums Audēja ."
8. K.Kasparsons "Dažas domas par Vidzemes senvēsturi".

"Terbatā, 1889.g.25.maijā .

1889.gada 2.semestrī nolasītie ~~referāti~~

referāti.

1. J.Ozolings¹⁾ "Spinoza, viņa dzīve un sistēma".
2. K.Kasparsons "Par barbarismiem latviešu valodā".
3. P.Pīpkalējs "Par K.Vilanda romēnu "Aderīti"."
4. J.Ērmans "Gētlībs Merķelis".
5. J.Kauliņš "Vai vēstures pamatlikumus var no bioloģijas viedokļa uztvert un izskaidrot".
6. E.Pvasars "Verdzības vēsture Eiropā".
7. K.Kasparsons "Pārskats par Latvijas vēstures terminiem".

1) "Pīpkalonijas" biedru sarakstā Ozolinga vārda nav.

8. A.Krumbergs "Vegetārisms un tā principiālā nozīme".
"Bez tam vēl nolasīti daži liriski dzejoļi un divas noveles."

"Tērbatā, 1889. g. 11. decembrī"

1890. gada 1. semestrī nolasīti šādi referāti.

1. A. Dauge. "Ar ko atšķiras īstais patriotisms no neīstā".
2. K. Kasparsons. "Dvēseļu kults mitoloģijā".
3. K. Kasparsons "Latviešu dvēseļu kults" (turpinājums).
4. J. Ērmans "Pedagoģijas principi".
5. J. Ozoliņš "Mācītājs Lencs un viņa dieva esamības pierādījums ar dabas palīdzību".
6. P. Pīpkalējs "Profesora Kola (Kohl) raksturojums pirms 50 gadiem par Baltijas iedzīvotājiem".
7. J. Kauliņš "Levs Tolstojs kā sociālisma bioloģiskās teorijas apkarotājs".
8. E. Veidenbaums "Pārskats par soda likuma vēsturisko attīstību".

"Bez tam vēl biedrība sarīkojusi pāris muzikas vakaru; pašlaikam referēts par galvenajām ziņām, kas bijušas laikrakstos".

Par 1890. gada 2. semestri ziņu nav.

1891. gada 1. semestrī nolasītie referāti

1. "Bekla (Buckle) vēstures koncepcija".
2. "Sētdienas rīta tēlojums".
3. "Par darba vērtību".
4. "Ģimenes sākotnējais veids un tās vēsturiskā attīstība".
5. "Alkoholisma apkarošana".
6. "Salīdzinošās reliģijas pētniecības galvenie virzieni".
7. "Par dzīvnieku garīgajām spējām".
8. "Par duēli". (Veidenbaums?)
9. "Vielu maiņa dabā".
10. "Par psihofiziku".

1891.gada 2.semestrī nolasītie referāti

1. K.Kasparsons "Mītologiski aplūkojumi".
2. A.Dauge "Arturs Šopenhauers".
3. E.Veidenbaums "Gaisama un apgaismošana".
4. J.Alksnis "Garīgo spēju attīstība dzīvnieku valstī".
5. K.Kasparsons "Sievietes stāvoklis mūsdienu sabiedrībā".
6. A.Dauge "L.Moēgana pētījumi par ģimenes vēsturi".
7. E.Fricsons "Siltums".
8. F.Roziņš "Par atomu mācību".
9. J.Kauliņš "Latviešu semasiologija".
10. A.Krumbergs "Fehners un psihofizika".

"Tērbatā 1892.g.21.janvārī.

Biedrības mītnes adrese:

Botaniskajā ielā 32".

1892.gada 1.semestrī nolasītie referāti

1. A.Dauge "Par materialistisko vēstures koncepciju".
2. A.Krumbergs "Fehners un psihofizika" (nobeigums).
3. J.Alksnis "Par dzīvnieku dzīves noteikumiem".
4. J.Ūders "Baznīcas muzikas izcelšanās".
5. P.Pīpkalējs "Par pašnāvību".
6. E.Fricsons "Siltums".
7. J.Ērmans "Dzīves ideālisms".
8. K.Kasparsons "Par sieviešu jautājumu".
9. J.Bērziņš (Bērziņš ?) "Puķu mīlestība".
10. F. Rōziņš "Vielu maiņa dabā".

"Tērbatā, 1892.g. 7.maijā".

1892.gada 2. semestrī nolasītie referāti

1. "Par monistisko pasaules uzskatu".
2. "Vielu maiņa cilvēka ķermenī".
3. "Par krāsu sajūtu".
4. "Par cilvēka ķermeņa uzbūvi un tā mehānismu".

5. "Sajauktais precinieks" (komēdija).
6. "Spektranalīze".
7. "Dogmatisms dabas zinātnē".
8. "Alkoholisms, tā cēloņi un apkarošana".
9. "Par enerģijas nezūdamību".

"Tērbatā, 1892.g.2.decembrī
Biedrības mītnes adrese:
Botaniskajā ielā 32".

1893.gada 1.semestrī nolasītie referāti

1. "Literāri zinātniska studentu biedrība Tērbatā no 1889.līdz 1893. gadam (vēsturiski kritiska apcere)".
2. "Jauns cilvēces glābējs (generalis Buts)".
3. "Iedzimtība un audzināšana".
4. "Mūsdienu tirdzniecības stāvoklis".
5. "Spēku enerģija".
6. "Kā izglītotam cilvēkam izturēties pret tautu?"
7. "Tomass Mors un viņa utopija"
8. "Organiskās pasaules veidošanās".

"Jurjevā, 1893.g. 2.maijā.
Biedrības mītnes atrodas Sals
(СОЛЯНОЙ) ielā 14".

1893.gada 2. semestrī nolasītie referāti

1. "Kanta un Laplasa hipotēzes par pasaules izcelšanos".
2. "Īss apskats par debess ķermeņiem un Kanta-Laplasa teorija".
- 3., 4. "Domas par vēsturi (seno grieķu filozofu uzskati, Romiešu ideologi; dabas zinātņu un materialisma ietekmes)".
5. "Matērijas nezūdamība".
6. "Mūsdienu pētījumu rezultāti par vielas stāvokli zemes iekšienē".
7. "Atmosfēras paradību iepriekšēja paredzēšana".

8. "Partiju cīņa Makareioņas un Balkanu valstīs (pēc dažāda laika zinām avīzē "Русские ведомости")."

9. "Cilvēka prāta spēju pakāpeniska attīstība".

Lasītas šādas avīzes: 1. "Русские ведомости", 2. "Austrums" (žurnāls), 3. "Dienas Lapa", 4. "Mājas Viesis", 5. "Balss", 6. "Neue Dorpatsche Zeitung".

"Jurjevā, 1893.g.2.decembrī.

Mītne atrodas Kloštera (Монастырской) ielā 8".

1894. gada 1.semestrī nolasītie referāti

1. "Dialektika. Mūsdienu kritika par Hegela dialektisko filozofiju".

2. "Hipolīts Fēns".

3. "Diferenciācijā kā nāves cēlonis".

4. "Latviešu tautas medicīna".

5. "Literatūras evolūcija".

6. "Dažādi virzieni vēstures filozofijā".

7. "Par rūpniecības attīstību".

8. "Ķīmiskās sintezes".

"Parakstītie preses izdevumi: "Врач", "Русские ведомости" un daži latviešu izdevumi.

Mītne atrodas Botāniskajā ielā 40".

1894.gada 2.semestrī nolasītie referāti.

1. "Subjektīvā metode vēstures filozofijā".

2. "Alkoholisma jautājums".

3. "Par tehnoloģijas attīstību".

4. "Valodas evolūcija".

5. "Organisma rezerves spēki".

6. "~~Гормоны~~ zooloģijā" (1. nārdz nesalasāms).

7. "Piezīmes par feodalisma būtību".

"Parakstīti preses izdevumi: "Русские ведомости" un daži latviešu izdevumi. Biedrības mītne atrodas Pēterburgas ielā 69.

Jurjevā, 1894.g.10.decembrī".

1895.gada 1.semestrī nolasītie referāti.

1. "Kritikas attieksmes pret Spensnera sociologisko teoriju".
 2. "Daži ginekologijas jautājumi".
 3. "Dabas zinātnieka B.Fetera uzskati par reliģijas attīstību".
 4. "Uzskati par filozofijas vēsturi".
- "Uz 1895.g. 7.janvāri biedrības mītne atradās Akmens (Каменный) ielā 15, bet 1895.g. otras puses sākumā - Sāls ielā 3".

1895.gada 2.semestrā nolasītie referāti.

1. "Apcerējums par sieviešu jautājumu Rietumeiropā".
 2. "Reālisms un ideālisms literatūrā".
 3. "Morgāna un Engelsa mācība par ģimenes izcelšanos".
 4. "Par dabas zinātņu jaunākajiem sasniegumiem".
 5. "Lielrūpniecības cīņa pret sīkrūpniecību kultūras valstīs".
 6. "Par organiskās pasaules izcelšanos no neorganiskās".
 7. "Prof.Ostvalda uzskati par atomu teoriju".
 8. "Prof.Rindfleišs un jaunvitālisms".
 9. "Vai kristalizācijā jau saskatāmi organiskās dzīvības aizsākumi".
 10. "Kā skatās zinātne uz dažādu tautu mītiem par vispasaules plūdiem".
 11. "Par dažādu etikas mācību attīstību".
 12. "Vēsturisks apcerējums par organiskās pasaules izcelšanos".
- "Parakstīti šādi periodiskie izdevumi: 1. "Научное обозрение", 2. "Русские ведомости", 3. "Dienas Lapa", 4. "Baltijas Vēstnesis", 5. "Zemkopis", 6. "Austrums", 7. "Mājas Viesis".

Jurjevā, 1895.g. 8.decembrī".

1896.gada 1.semestrī nolasītie referāti.

1. Reālisms un naturālisms mūsdienu vācu literatūrā (Zudemannis, Hauptmans, Krecers, Vildenbruhs u.c.)".
2. "Pozitīvisms filozofijā (Spensners, Kants)".
3. "Par vienkāršās tautas dzimumdzīvi un tikumiskajiem uzskatiem".
4. "Utopisti" (Platons, Tomass Mors, Furjē)".
5. K.E.fon Bēra attieksmes pret darvinismu un viņa raksts "Zum Streit über den Darwinismus".
6. "Par Pola di Bua-Reimonda uzskatiem par atomu teoriju (pēc raksta "Grundlagen der Erkenntnis in den exacten Naturwissenschaften)".
7. "Zemes rentes teorija".
8. "Latviešu kritiku uzskati par beletristikas uzdevumu".
9. "Dažu dabas pētnieku atsauksmes par Vilhelma Ostvalda referātu "Die Überwindung der wissenschaftlichen Materialismus".
10. "Zemes polu pētniecības stāvoklis mūsdienās".
11. "Arktisko zemju augu valsts".
12. "Fridriha Nīčes filozofija".

"Bija šādi periodiski izdevumi: 1. "Русские ведомости", 2. "Научное обозрение", 3. "Биржевые ведомости", 4. "Dienas Lapa", 5. "Baltijas Vēstnesis", 6. "Mājas Viesis", 7. "Austrums", 8. "Zemkopis".

Jurjevā, 1896.g. 17.maijā".

1896.gada 2.semestrī nolasītie referāti.

1. "Augu dzīve (turpinājums)".
2. "Par izplatījumu".
3. "G.Hauptmana jaunākās drāmas kritika".
4. "Par gribas brīvību un nebrīvību".
5. "Uzskati par izplatījumu filozofa Loces mācības".

6. "Lambrozo mācība no anatomijas redzes viedokļa (pēc Zernova)".

7.¹⁾ "Evolūcija un epigēnēze".

"Sanāksmju vieta Zirņu (Гороховой) ielā 9.

Jurjevā, 1896.g. 7.decembrī".

1897.gada 1.semestrī nolasītie referāti.

1. "Monistiskais uzskats par vēsturi".

2. "Atšķirība starp dzīvnieku un augu valsti, īpaši vielu apmaiņas ziņā".

3., 4. « Ražas un maizes cenu ietekme uz dažādām saimniecības nozarēm".

5. "Organisma pašsaindēšanās".

6., 7. "Herberta Spensnera socioloģiskā mācība".

8. "Zemkopības kritiskais stāvoklis un padomi tā nodrošināšanai".

9., 10. "Lambrozo teorijas kritika".

"Lasīti šādi periodiskie izdevumi: "Научное обозрение", "Naturwissenschaftliche^e Wochenblatt", "Excerpta medica", "Русские ведомости", "Dienas Lapa", "Baltijas Vēstnesis", "Mājas Viesis", "Mājas Viesa Mēnešraksts", "Austrums", "Latviešu Avīzes", "Mittauische Zeitung".

Jurjevā, 1897.g.27.maijā".

1897.gada 2.semestrī nolasītie referāti.

1. "Par amatniecības higiēnu".

2. "Daži gadījuma parazīti cilvēka ķermenī".

3., 4. "Darbs un tā intensitāte".

5. "Neironi".

6. "Dienvidvidzemes purvu ekoloģiskais raksturojums".

7., 8. "Sēnaⁿ terapija".

1) Pārskatā norādīts, ka samāksmes bijušas pēc skaita desmit.

9. "Trahoma".

10. "Tiedzimtība".

"Parakstīti šādi periodiskie izdevumi: "Научное обозрение", "Русские ведомости", "Биржевые ведомости", "Baltijas Vēstnesis", "Mājas Viesis", "Balss", "Latvietis", "Austrums", "Mājas Viesa Mēnešraksts", "Nordlivländische Zeitung".

"Biedrības adrese uz 1897.gada 2.novembri - Tehelferielā 18 dz.l."

"Jurjevā, 1897.g. 18.decembrī".

1898.gada 1.semestrī nolasītie referāti.

1. "Dobroļubovs un viņa laikmeta raksturojums".
2. "Siltuma sakars ar vispasaules gravitāciju".
3. "Energijas apmaiņa organismā".
4. "Jaunākās hipotezes par planētas Marsa virspusi".
5. "Koperatīvās sabiedrības ASV".
6. "Dienvidvidzemes purvu flora".
7. "Parazitisms un kommensalisms".
- 8.¹⁾ "V.G.Beļinskis un viņa literārā darbība".

"Uz 1898.gada 12.februāri biedrība atrodas Zirņu ielā 10".

Lapas augšā atzīme - "1898.g.16.maijā", - kura, šķiet, nozīmē datumu, kad dokuments saņemts rektorātā.

1898.gada 2.semestrī nolasītie referāti.

1. Stud.med. K.Jurevičs "Galvenie referāti ārstu kongresā Dilseldorfā".
2. Stud.med. E.Buševics "Senā tautu koloniju izcelšanās".
3. Stud.med. K.Bušs "Par kolonijām".
4. Stud.med. H.Šprings "Ibsena nozīme jaunākajā literatūrā".
- 6., 7. Stud.med. R.Kalniņš "Hegela filozofija".

¹⁾ Pārskatā norādīts, ka notikušas 10 sanāksmes; laikam kādi no referātiem aizņēmuši katrs 2 vakarus.

8. Stud.med. M.Rozentāls "Referāti par Drejera (Dreyer)
"Studien zu Methodenkehre und Erkenntnisskritik".
9. Stud.med. E.Ekšteins "Spektranalīzes izlietošana debess
ķermeņu pētīšanā".
- "Lasīti šādi periodiski izdevumi: 1. "Научное обозрение", 2. "Рус-
ские ведомости", 3. "Austrums", 4. "Mājas Viesis Mēnešraksts",
5. "Mājas Viesis", 6. "Dienas Lapa", 7. "Zemkopis", 8. "Frank-
furter Zeitung", 9. "Nordlivländische Zeitung".

"Uz 1898.g.16.novembri biedrības mītne atrodas Zirņu ielā 9".

Par 1899.gada 1.semestri.

Īsta darbības pārskata nav, ir tikai 1899.gada 5.februārī
iesniegts pašreizejo biedru saraksts (priekšn.K.Bušs, biedri -
M.Rozentāls, H.Šprings, R.Kalniņš, E.Buševics, F.Klaustiņš, A.
Šteinarts, K.Čurevičs) un norādīta biedrības adrese - Zirņu ie-
lā 9.

Pašās beigās - jau minētais melnraksts no kāda "čīnavnieka"
ziņojuma ("slepeni, Nr.1663") Rektoram, datēts ar 1899.gada 21.
maiju: "Tā kā no astoņiem studentiem, kas ir literāri zinātnis-
kās biedrības biedri, pēdējās nekārtības piedalījušies četri,
t.i. 50 % visa biedrības sastāva, tad pazemīgi lūdzu Jūsu Augst-
labdzimtību parūpēties pie Viņa Ekselences - R(īgas) M(ācību)
A(prinča) Kuratora kunga - par minētas biedrības slēgšanu".

Dažos agrākajos pētījumos teikts, ka "Pīpkalonijs" pastāvē-
jusi līdz 1903. vai 1904.gadam. Vārbūt kāds neoficiāls pulciņš
eksistēja, bet par oficiāli pastiprinātu biedrību vismaz mūsu
rīcībā pēc 1899.gada maija datu vairs nav.

Pēc referātu nosaukumiem vien vēl nevar spriest visai daudz
ne par to idejisko saturu, ne par profesionālo līmeni, taču zi-
nāmu raksturojumu par "pīpkalonijs" interesēm virsrakstos norādītā
tematika dod.

Pirmkārt jāatzīmē līdz šim vēl neatrastais E. Veidenbauma referāts "Kvirītu un bonitārais īpašums romiešu tiesībās" (1889.)^{Par}. Šāda apcerējuma sarakstīšanu un nolasīšanu tagad uzzinām pirmo reizi.

Otrkārt jāatzīmē vairāk referātu par literatūras un literatūrzinātnes ~~ķīmi~~ jautājumiem: P. Pipkalēja "Par Gogoļa Mirušajām dvēselēm" (1889.), P. Pipkalēja "Vilanda romāns "Abderiti" (1889.), "Hipolīts Tēns" (1894.), "Literatūras evolūcija (1894.), "Reālisms un ^Yideālisms literatūrā (1895.), "Reālisms un naturālisms jaunākajā vācu literatūrā" (1896.), "G. Hauptmaņa jaunākās drāmas kritika" (1896.), "Dobroļubovs un viņa laikmeta raksturojums" (1898.), "V. G. Beļinskis un viņa literārā darbība", H. Šprunga "Ibsena nozīme jaunākajā literatūrā" 1898.) u.c.

Treškārt jāatzīmē tāds raksturīgs moments kā pievēršanās jautājumiem, ar kuriem saistās asa divu kultūru cīņa starp materiālismu un ideālismu tiklab dabas zinātnēs, kā arī sabiedriskajās zinātnēs: "Morgāna un Engelsa mācība par ģimenes izcelšanos" (1895.), "Zemes rentes teorija" (1896.), "Lambrozo teorijas kritika" (1897.), "Par kolonijām" (1898.) u.c.

Latviešu literatūrkritiskās un estētiskās domas attīstībai un tās izpētei minētie materiāli var būt ar pirmšķirīgu nozīmi, tāpēc tie jāmeklē kopīgiem spēkiem jo intensīvi. Maz ticams, ka visi teksti gājuši bojā. Daļa no tiem publicēta "Pūrā" un, droši vien, dažs labs ar citu virsrakstu atrodams "Dienas Lapā". Tikai jāpētī.

4. Vēl daži citi materiāli.

Ig. PSR Centrālajā Valsts vēstures arhīvā atrodas materiāli arī par Krievu studentu biedrību, kas, pēc igauņu vēsturnieku pētījumiem, 19. g. s. beigās un 20. g. s. sākumā, bijusi no visām

Tērbatas studentu organizācijām viskreisākā. Biedri tajā uz-
ņēmti ne pēc nacionalitātes, bet pēc politiskajiem uzskatiem, tā
kā biedrībai bijis stipri internacionāls raksturs. Tās rindās
atrodam krievus, ukraiņus, baltkrievus, gruzīnus, armēņus, lat-
viešus, igauņus, lietuviešus, ebrejus u.c. Biedrība pastāvēju-
si jau 80.gados. 90.gados tanī notikušas sīvas cīņas starp mar-
ksistiskiem un narodniciskiem uzskatiem, bet 900.gados tā biju-
si viena no revolucionāro sociāldemokrātu legālajām organizāci-
jām.

Minēto biedrību apmeklē arī latvieši, to skaitā E.Veiden-
baums (pēc A.Dauges atmiņām). Jaunie arhīvu materiāli (402.
fonds, 7.apraksts, 190.glabātuves vienība) liecina, ka Krievu
studentu biedrībā 1894.gada 1.semestrī viesojās A.Dauge (48.
lapa), bet 2.semestrī - J.Kovaļevskis, K.Kasparsons, A.Dauge (50.,
51.lapa).

Aplūkotie dokumenti raksturo "pīpkaloņu" legālo darbību,
taču to rindās tika veikti arī nozīmīgi nelegāli pasākumi. Jo
vairāk būs pētītāju, jo drošāka iespēja atrast pēdas arī tām.
Vislielākā nozīme te abu republiku pārstāvju sadarbībai.

Wilsun
14.5.1967.